

Záverečné vyhlásenie z konferencie o úlohe národných inštitúcií pre ľudské práva¹

Posilnenie vykonávania Charty základných práv EÚ: silné a efektívne NHRIs v EÚ

Zistenia projektu

Národné inštitúcie pre ľudské práva (ďalej len „NHRIs“) sú kľúčové pre dodržiavanie základných práv v EÚ a presadzovanie spoločných hodnôt EÚ, ktorými sú základné práva, demokracia a právny štát (článok 2 ZEÚ). V marci 2021 Rada Európskej únie uznala, že nezávislé NHRIs a orgány pre otázky rovnosti „zohrávajú kľúčovú úlohu pri ochrane a presadzovaní základných práv a pri zvyšovaní povedomia a prispievajú k zabezpečeniu súladu vnútroštátnych politik s chartou“.²

NHRIs poskytujú v rámci svojich rozsiahlych mandátov presadzovania a ochrany ľudských práv poradenstvo národným vládam o dôsledkoch politik a práva vo všeobecnosti a najmä Charty základných práv EÚ na ľudské práva. Vzhľadom na to, že podstatná časť tvorby vnútroštátnych právnych predpisov a politik je priamo alebo nepriamo ovplyvnená právom EÚ, NHRIs zohrávajú dôležitú úlohu aj pri dodržiavaní základných práv, keď členské štáty transponujú a implementujú právne predpisy EÚ. Okrem toho NHRIs zohrávajú úlohu vo vzťahu k monitorovaniu právneho štátu.

K dnešnému dňu majú všetky členské štáty EÚ okrem štyroch medzinárodne akreditované NHRIs. Inštitúcie EÚ a členské štáty však ešte nevyužívajú úplný potenciál NHRIs v kontexte vývoja, transpozície a implementácie právnych predpisov EÚ (vrátane posúdení vplyvu na základné práva) alebo monitorovania využívania fondov EÚ v súlade s chartou a dohovorom CRPD. Pozoruje sa však pozitívny trend, najmä pokiaľ ide o používanie Charty základných práv EÚ zo strany NHRIs a ich podania prostredníctvom siete ENNHRI do výročných správ Komisie o charte, dôsledné zapojenie NHRIs do výročných správ o právnom štáte a ich podania k príslušným konzultáciám o politike EÚ a legislatívnych iniciatívach, ako napríklad v súvislosti so strategickými žalobami proti verejnej účasti alebo s balíkom opatrení EÚ v oblasti obrany demokracie.

V regionálnom projekte a vo výskume agentúry FRA sa identifikovali spôsoby, ako môžu NHRIs prispieť k zvyšovaniu povedomia o dôležitosti práva EÚ medzi občanmi, občianskou spoločnosťou, odborníkmi v oblasti práva, tvorcami politik a médiami, a pomôcť tak riešiť nízke povedomie o charte medzi odborníkmi v oblasti práva a verejnými činiteľmi. Regionálny projekt a výskum agentúry FRA poukázali aj na potrebu zmyslupnejšej účasti aktérov v oblasti základných práv, ako sú NHRIs, pri riešení podmienenosti fondov EÚ ako dodatočnej úlohy, čo si zase bude vyžadovať dostatočné ľudské a finančné zdroje NHRIs. Zatiaľ čo NHRIs spoločne prispievajú prostredníctvom siete ENNHRI k výročným správam Komisie o právnom štáte, Komisia pravidelne podáva správy o referenčných zisteniach NHRIs ako zdrojoch informácií a NHRIs sa tiež zapájajú do dialógov o národnom právnom

---

¹ Toto záverečné vyhlásenie je založené na zisteniach a skúsenostiach intenzívneho nadnárodného regionálneho projektu založeného na spolupráci, [Podpora národných inštitúcií pre ľudské práva pri monitorovaní základných práv a aspektov základných práv právneho štátu | Agentúra Európskej únie pre základné práva \(europa.eu\)](#).

financovaného z grantov EHP a Nórska, do ktorého sa zapojila Agentúra EÚ pre základné práva (FRA) ako vedúci partner, sedem národných inštitúcií pre ľudské práva (NHRI) a Európska sieť národných inštitúcií pre ľudské práva (ENNHRI). Na projekte sa zúčastnili tieto inštitúcie NHRI:

- [Ombudsman Bulharskej republiky – webové sídlo](#)
- [Ombudsman Chorvátskej republiky – webové sídlo](#)
- [Slovenské národné stredisko pre ľudské práva – webové sídlo](#)
- [Poľský komisár pre ľudské práva – webové sídlo](#)
- [Cyprský komisár pre správu a ochranu ľudských práv \(ombudsman\) – webové sídlo](#)
- [Ombudsman pre ľudské práva Slovinskej republiky – webové sídlo – stránka projektu](#)
- [Ombudsman Lotyšskej republiky – webové sídlo – stránka projektu](#)

² Závery Rady o posilnení uplatňovania Charty základných práv v Európskej únii, Brusel, 8. marca 2021, dostupné na adrese: [pdf \(europa.eu\)](#)

štáte s cieľom urýchliť implementáciu zistení správ.

Dôležité je, že správy Komisie o právnom štáte obsahovali aj odporúčania pre jednotlivé krajiny určené členským štátom, aby zriadili a posilnili NHRIs. Projekt a výskum agentúry FRA napokon naznačujú rôzne akčné body ako možnosť vývoja, aby sa zabezpečilo, že EÚ bude môcť stavať na efektívnych a odolných NHRIs vo všetkých svojich členských štátoch.

Možnosti vývoja

Členské štáty EÚ sa vyzývajú, aby:

- **zriadili silnú a nezávislú NHRI**, ak ešte neexistuje, a posilnili NHRIs v súlade s medzinárodnými normami a odporúčaniami vrátane odporúčaní medzinárodných akreditačných výborov a Európskej komisie,
- pravidelne konzultovali s inštitúciami NHRIs **posúdenia vplyvu** na ľudské práva a **právnu kontrolu** (návrhu) politiky a legislatívy s cieľom zaručiť, že pri úkonoch členských štátov v rozsahu pôsobnosti práva EÚ sa budú vždy zohľadňovať nezávislé odborné znalosti o základných právach vrátane Charty základných práv EÚ,
- zabezpečili **informovanosť** úradníkov na národnej, regionálnej a miestnej úrovni **o národných špecializovaných nezávislých odborných znalostiach v oblasti základných práv vrátane odborných znalostí NHRIs**. To by malo zahŕňať vyzývanie úradníkov, aby konzultovali s NHRIs dôsledky na ľudské práva vyplývajúce z tvorby práva a politik, a to aj v prípade úkonov vykonávaných v rozsahu pôsobnosti práva EÚ,
- zabezpečili systematické sledovanie a verejné podávanie správ o **následných opatreniach v súvislosti s odporúčaniami NHRIs a ich vykonávaní** zo strany príslušných štátnych orgánov. To by malo zahŕňať podávanie správ o tom, ktoré odporúčania sa ešte nevykonali a v ktorej fáze, ako aj o tom, ktoré odporúčania boli výslovne zamietnuté alebo ponechané bez reakcie zo strany príslušných vnútroštátnych orgánov. Ak sa odporúčania NHRIs nevykonajú, mohli by existovať účinné formálne spôsoby, ako by ich NHRIs mohli riešiť prostredníctvom parlamentu,
- zabezpečili, že NHRIs sa **pridelia finančné a ľudské zdroje** na úrovni, ktorá im umožní efektívne a nezávisle plniť svoje rozsiahle mandáty. To zahŕňa aj zabezpečenie dodatočných zdrojov pre dodatočné úlohy a mandáty, ktoré NHRIs preberajú v kontexte zabezpečenia súladu právnych predpisov EÚ so základnými právami, ako je pripravovaný akt EÚ o umelej inteligencii, pakt o migrácii a azyle alebo smernica EÚ o náležitej starostlivosti podnikov v oblasti udržateľnosti. NHRIs musia byť tiež schopné zvyšovať povedomie verejnosti o svojom mandáte a funkciách, a to vrátane osôb v zraniteľných situáciách. Zdroje by mali umožniť NHRIs spolupracovať s inými inštitúciami s kompetenciou v oblasti ľudských práv na vnútroštátnej úrovni, zabezpečiť ich efektívne fungovanie a spolupracovať s OSN, Radou Európy a inými medzinárodnými a regionálnymi organizáciami vrátane inštitúcií EÚ,
- v **processe implementácie fondov EÚ**, na ktoré sa vzťahuje nariadenie o spoločných ustanoveniach (NSU), vrátane výziev na predkladanie návrhov a podmienok účasti uskutočnili najskôr konzultácie s NHRIs. NHRIs by sa mali pravidelne pozývať na účasť v monitorovacích výboroch spôsobom, ktorý v plnom rozsahu zodpovedá ich mandátu a nezávislosti. Členské štáty by tiež mali zabezpečiť účinnú koordináciu, spoluprácu a komunikáciu na vnútroštátnej úrovni medzi riadiacimi orgánmi, organizáciami občianskej spoločnosti a nezávislými orgánmi pre základné práva vrátane NHRIs, prostredníctvom transparentných a účinných mechanizmov podávania sťažností zabezpečili možnosť **nezávislého preskúmania rozhodnutí správcov fondov** na základe základných práv. Pri vytváraní takýchto mechanizmov podávania sťažností by sa mali poradiť s NHRIs,
- zabezpečili, že pri zapojení NHRIs do **prípravy, implementácie alebo monitorovania a hodnotenia programov a operácií financovaných EÚ**, a to aj prostredníctvom účasti v monitorovacích výboroch, im budú poskytnuté dostatočné a v prípade potreby dodatočné ľudské, technické a finančné zdroje, aby mohli efektívne vykonávať svoje hlavné úlohy a právomoci, a to aj na miestnej alebo regionálnej úrovni.
- zabezpečili, že NHRIs budú mať **prístup k odbornej príprave, poradenstvu a finančným**

zdrojom, aby mohli posúdiť súlad fondov EÚ s Chartou základných práv EÚ. Mali by plne využiť potenciál, ktorý poskytujú články 36 a 37 NSU na roky 2021 – 2027 na financovanie budovania kapacít a dodatočnej technickej pomoci pre nezávislé orgány pre základné práva, ktoré sú súčasťou partnerstva v zmysle článku 8 NSU na roky 2021 – 2027. Členské štáty by mali takisto v plnej miere využívať podobnú technickú pomoc špecifickú pre fondy, ako je pomoc pri vykonávaní politík v oblasti zamestnanosti, vzdelávania a sociálneho začlenenia ustanovená v článku 9 nariadenia o ESF+. Takéto budovanie kapacít by malo zahŕňať odbornú prípravu o fungovaní fondov EÚ a súvisiacich postupoch,

- **spolupracovali a konzultovali s NHRIs pri presadzovaní právneho štátu**, a to najmä v súvislosti s vykonávaním odporúčaní z výročnej správy Európskej komisie o právnom štáte.

Európska komisia sa vyzýva, aby:

- **zvážila vytvorenie a sprostredkovanie formalizovaného, mnohostranného a transparentného, štruktúrovaného a systematického procesu interakcie** medzi inštitúciami EÚ a NHRIs s cieľom posilniť vykonávanie Charty základných práv EÚ, práva EÚ, a to aj v kontexte monitorovania fondov EÚ a právneho štátu,
- v kontexte **fondov EÚ využívala pri posudzovaní sťažností informácie a odborné znalosti NHRIs**. Okrem toho by Komisia mala **aktívne presadzovať používanie svojho kódexu správania pre partnerstvo**, delegovaného nariadenia z roku 2013, v ktorom sa členským štátom nariaďuje spôsob uplatňovania zásady partnerstva podľa NSU, okrem iného podporou začlenenia odborných znalostí inštitúcií NHRI počas programového obdobia,
- zaviedla **pravidelnú výmenu informácií s NHRIs o vykonávaní Charty základných práv EÚ** a zväžila pravidelnejšie zapojenie NHRIs do vývoja, vykonávania a hodnotenia aj iných stratégií a právnych predpisov EÚ, ktoré sú relevantné pre základné práva na vnútroštátnej úrovni,
- uznala kľúčovú úlohu, ktorú môžu NHRIs zohrávať v **národných opatreniach nadväzujúcich na výročnú správu Európskej komisie o právnom štáte**, a to iniciovaním skutočnej diskusie na vnútroštátnej úrovni, ako aj v národných parlamentoch,
- zväžila zavedenie **pravidelnej výmeny sľubných postupov a výziev súvisiacich s NHRIs**, ktorá by umožnila vzájomné učenie sa medzi členskými štátmi o najlepšom využití odborných znalostí a mandátov inštitúcií NHRI v kontexte EÚ,
- zväžila prijatie **odporúčania Európskej komisie o NHRIs**, ktorým by sa zvýšilo povedomie o úlohe NHRIs pri presadzovaní spoločných hodnôt EÚ, ktorými sú základné práva, demokracia a právny štát (článok 2 ZEÚ), a zároveň objasnilo, čo sa očakáva od členských štátov EÚ na zabezpečenie silnej a nezávislej NHRI. Toto odporúčanie môže vychádzať z existujúcich politických záväzkov EÚ, stanovísk agentúry FRA a zavedených medzinárodných štandardov a odporúčaní pre jednotlivé krajiny v súvislosti s NHRIs.

V Bruseli, 22. februára 2024